

Lipták Pál rajza

VÉGH ANTAL

PÓK A FALON

Jól érezte magát az igazgató kertjében. Azt csinált, amit akart, nem volt kötve a munka. Úgy, és akkor végezte, amikor neki tetszett. Havi háromszáz forintot kapott érte. Mindig pontosan fizettek, soha nem történt még meg, hogy ő szólt volna a pénzért. Másodikán kezébe adta a nagyságos asszony a kék borítékot.

Ez a kis kerti munka áprilistól októberig tartott. Hét hónapra havonta háromszáz, az egyik idenyre kétezer-egyszáz forint. Pontosán kéthavi fizetése. Elvégezné talán ingyen is, mert jólesik itt délutánonként. A műszakot fél háromkor adja le, háromra már szabad. Aztán két megállót gyalogol a tizennégyesig, ott csak egy vonalat vált, megint gyalog keresztül a hídon, és máris itt van. Négyre mindig kiér. Hatig tesz-vesz a kertben, de ha csak ötig dolgozna, elég lenne az is. Hazafelé megint gyalog megy egy darabig, hogy akkor se kelljen átszállót váltani.

Albérletben lakik. A három százast, amit a kertápolásért kap, azt adja a szóbaért. Egy esztendőben hét hónapig nem fizet lakkbért – így számítja.

Arra, hogy a kertet gondozza, az igazgató kérte. Úgy történt, hogy egy nap éppen leadta a portai ügyeletet, már készült kifelé, amikor előállt a Volga. Az igazgató jött a portásfülkébe, ott volt egy nagy csomag, reggel küldte le, hogy majd délután jön érte.

Egy ideig gondolkozott, aztán azt mondta, hogy az ördögbe vigye ezt most haza, be kell menjen a minisztériumba, onnan egy másik helyre, késő lesz, mire hazaér, a felesége meg várja otthon a csomagot.

– Megvan – mondta hangosan. – Kedves Gyula bácsi, ha én megkérném! No, persze, csak ha valami más elfoglaltsága nincs...

Még örült is, hogy csinálhat valamit. Szívesen vitte a csomagot. Otthon nem tudta mivel eltölteni az időt. Négytől késő estig üldögélt, aztán jött-ment az utcán, néha betért valamelyik kocsmába, és sokszor egy-két óráig is ült egy-egy hosszúlépés mellett. Nem is az italért, csak hogy teljen az idő. Ötször-hatszor emelte szájához a poharat, amíg lenyelte az utolsó kortyot is. Közben nézte a jövő-menőket, kik és hogyan isznak. Ha későre maradt, tudta, kiért, mikor jönnek, kit ver haza a felesége esernyővel, piaci szatyorral, kit meg csak úgy – kézzel.

Ő is kifizette ilyenkor az egyhetvenet, amit már előre mindig pontosan beleszámolt a kabátja külső zsebébe. De hiába ment haza, akkor se tudott mit csinálni. Őtikor kelt, ha korán lefeküdt, már éjjelre kialudta magát.

A kocsmába nem járt szívesen, de valahol csak tölteni kellett az üres órákat. Ezért örült, amikor az igazgató rábizta a csomagot, legalább estig máris eltelt az idő.

Persze, ezzel a csomaggal ygalog nem mehet. Az igazgató megmagyarázta, hol, mikor szálljon át, merre van a lakása.

Nagyon szép helyen laknak. Föl kell menni egy hegyre; ott. Kanyargós, keskeny utca, házak csak ritkán vannak, mindegyik körül jókora kert.

A ház nem új, vakolatlan vörös téglá, az ablakig kő. Három kis torony is van a ház tetején. Gyula bácsi egyből ráakadt a házra. Alighogy befordult az utcába, a drótkerítés kiskapuján észrevette a számot.

— Nem új a ház, de — gondolta — nem is baj az, többet ér még egy ilyen régi, mint akármelyik új. Vajon mennyibe kerülhetett?... Sok pénz kell egy ilyen házra.

Az igazgatónak nagy fizetése van. Beszélgetik a gyárban, hatezernél is több, meg azt is mondták valaki, a múltkor, hogy nem csak itt igazgat ám, hanem valahol, mint mérnöknek, van még egy állása. Ő is lehetne két helyen portás, mert a két műszak is csak tizenhat óra, az a nyolc még elég lenne neki alvásra bőven.

Magas fizetése van, de hogy egy ilyen palotára teljen belőle, azt azért mégse gondolta. Ő ugyan nem tudja, hogy s mint vannak ezek a lakások, csak néha hallgatja, mit beszélnek erről odabent.

A múltkor is mondja az egyik esztergályos, hogy vett egy öröklakást, egy szoba meg egy kis lyuk, aztán száznegyvenhétézer forintba került, persze, kifizetni nem kellett, csak huszonhárom százalékát, a többi jön részletre, harminc évig minden hónapban. Eddig egy padlásszobában lakott, már nyolcadik éve a hetedik emelet felett. WC-re meg a földszintre jártak. Igényelt ő minden hónapban a tanácsnál, de végül mégis csak a saját pénzén kellett vennie.

Tele volt a portásfülke, majd' mindenki beleszólt.

Az esztergályos azt is mondta, neki még csak szerencséje van, mert ő ezért a lakásért három évvel ezelőtt fizetett be, de akkor csakugyan huszonhárom százalékot kellett fizetni, úgy, ahogy mondták, mostanában érdeklődött, hogy kicserélné ezt az egyszobást kettőre, mert a harmadik gyereket várják. A kétszobásnak kétszáz ezer körül van az ára.

A huszonhárom százalék, az csak alap, mert aki többet ígér érte, az kapja. Legtöbbször kifizetik az összet, de sokan nyolcvan-kilencven százalékot is ígérnek. Egy nagy emeletes házban, ahol nézte a kétszobást, negyven lakás lesz, és máris van rá hétszázötven jelentkező.

— Ehhez szóljanak hozzá! Ebben az évben négyezer ilyen lakást igényeltek a vevők, de nem fognak átadni, csak háromszázötvenet. Meg aztán bedöglött ez is, mert tisztességesen szerzett pénzből ugyan ki az, aki száznyolcvan-kétszázézetet kifizet, vagy annak a nyolcvan-kilencven százalékát?

— Na, álljon ide, aki annyit takarékoskodott a fizetéséből, hogy ezt meg tudja tenni.

— Még hogy kilencven százalék — folytatja az esztergályos —, de van, aki nem is forintba, hanem dollárba' fizet a bankon keresztül! Azokat részesítik legelőször.

Gyula bácsi emlékezett rá, mekkora vita kerekedett ott akkor. Neki már rég lejárt a műszakja, de maradt, hallgatta.

Aztán megint az esztergályos beszélt arról, hogy amikor ő körülnézett ebbe' a lakásügybe', úgy határozta a feleségével, hogy dehogyan mozdulnak ők az egyszobásból! Legyen meg a harmadik gyerek is az egyszobásban, majd csak kibírják valahogy, mert akkora pénzt kifizetni...

— Hiába, ha nincs az államnak, ha nem bírja másképp.

Ezt egy idősebb ember mondta, meg arról is beszélt, hogy manapság mindenki csak az államra ácsingózik mindennel, hát persze, hogy mindent nem bír az állam.

— Nem bírja? — mondta egy másik, aki az esztergályossal jött. — Hát így aztán nem is bírhatja. Nekünk bedumálják, hogy nem bírja. Én megmondom, hogy bírhatná...

— Hogy?

— Én olyan intézkedést hoznék, akinek havonta húsz ezer forint a jövedelme...
— Húsz ezer? Húsz ezer forintot ebben az országban ma nem keres senki, az nem létezik.

— Nem? Ha nekem annyi ezresem lenne, ahányan többet is keresnek.

— Többet lopnak.

— Én nem arra gondolok, aki lop, hanem akinek ennyi a jövedelme. Én úgy intézném, hogy azokkal, ha állami lakásban laknak, tíz év alatt megvetném a lakást, aki tízezeret keres, avval húsz év alatt, aki hat-nyolcezeret, azzal meg huszonöt-harminc év alatt fizetném meg, akkor aztán jutna lakásra ebből a

pénzből annak is, aki ezernégyszázból családot tart el. Én nem ezeket csápolnám bele harmincéves nagy adósságokba!

Nem szolt rá senki.

Akik legutoljára maradtak, elmenőben még arról beszéltek, hogy hülye ennek az esztergályosnak a barátja, hát azt képzeli ez, hogy ilyen intézkedést lehet hozni, hisz éppen azok hozhatnák, akik haton felül keresnek. Majd hültyék lesznek ilyen törvényt hozni a maguk rovására!

Gyula bácsi egy darabig a társasággal ment, elkísérte őket a megállóig, azok ott felszálltak, ő innen szokott menni gyalog. A megállóban még mindig arról beszéltek, ki hát az, aki egy összegben vagy nyolcvan-kilencven százaléban tudja kifizetni a lakás árát:

– Biztosan nem az, aki magas állásban van és nagy a fizetése, mert az kap lakást ingyen. Az fizet, aki sikkaszt vagy lop, mert azt hiszi valaki, hogy csak annyian lopnak, amit néha-néha az újságok írnak, vagy annyian sikkasztanak, ahányat a rendőrség elfog. Majd mindegyik tíz évig is szedi a sápot, mire lefűlelik. Aki ma kezdte, egy éve csinálja, annak még van kilenc éve, aki kettő, annak van még nyolc, mert én olyat nem olvastam az újságokban, hogy ma kezdte, egy hónap múlva elmarták... Egy fenét. Az isten se tudja, hogy van ez, pedig annyi az ellenőrünk, hogy elég lenne fél Európának.

Ezeket beszéltek, amíg jött a villamos. Ők felszálltak, Gyula bácsi elindult gyalog.

Most visszafelé is villamossal fog menni.

Amikor leadta a csomagot, a nagyságos asszony nagyon örült, és odanyújtott Gyula bácsinak egy tizest. Ő nem fogadta el, csak szívésségből hozta a csomagot. Az igazgató felesége bement a szobába, aztán kihozott a folyosóra egy nagy üveget, és egy kis poharat. Gyula bácsi egymás után bekapott három pohárral. A nagyságos asszony még öntött volna, de neki már nem kellett. Soha nem volt mohó az ivásban. Még akkor sem, amikor otthon magának főzött pálinkát. Akkor is csak módjával ivott.

Kifelé menet nem sietett. Olyan régen látott már gyümölcsfákat meg igazi fűvet, hogy elnézegette egy ideig. Szép kerti fák és dús, zöld fű volt a ház körül. Középen régi virágágyak, oldalt nemcsak gyümölcsfák voltak, ezeket Gyula bácsi nem ismerte. Egynek még a felső ágain is nőtt gyökér, a másik olyan girbe-görbe törzset növesztett, hogy egy kígyó sem tudna így összetekeredni. Sok bokor is volt. Némelyiken látszott, hogy valamikor metszették, aztán más irányba nőtt a gally, meg sem lehetett már állapítani, hogy valamikor milyen alakú volt a cserje. A virágágyak között kis utak, de azt is mind benőtte már a fű. Az utak régen kavicsal voltak felhíntve, néhol még látszott.

Ezeket mind végignézte Gyula bácsi. Odalépett a gyümölcsfákhoz, alma-, cseresznye- és meggyfák voltak. A ház legvégében egy bokor birs, de az olyan sűrű, hogy nem lehetett rajta keresztüllátni. A meggy és a cseresznye még csak hagyján, de az alma nagyon sínylődött. Tele volt a korona közepe olyan hajtásokkal, amiket már réges-régen ki kellett volna vágni. A fák alján csomósan nőtt a fű, pedig az almafa nem szereti, ha nincs felkapálva az alja. Az ilyen almafa csak sorvad, ha terem is, leginkább csak apró bibircsóalmákat.

Gyula bácsi megszámolta, kilenc almafa van a kertben, aztán óvatosan betette maga mögött a vasajtót, és elballagott a megálló felé.

Reggel az igazgató nem ment be kocsival egészen az iroda elé, hanem kiszállt már itt, a portán. Megköszönte, hogy Gyula bácsi olyan kedves volt.

– Ugye, milyen szép ott a dombon tavasszal!

– Csakugyan szép – gondolta Gyula bácsi –, a domb, az szép – kimondja, ne mondja – de a ház körül a kert... Nincsenek megmetszve az almafák.

Az igazgató barátságosabb volt, mint máskor, be is ment a portásfülkébe. Rá igazán nem lehet mondani, hogy nem veszi észre az embereket. Mindenki tudja róla, hogy itt kezdte a gyárban. Még negyvenötben is segédmunkás volt. Az iskoláit is csak azután végezte. Amikor igazgató lett, azontúl is szíves maradt az emberekhez. Úgy mondják, értelmiségi, de mégis munkáskáder. Ezt Gyula bácsiék akkor hallották, amikor a jelölő gyűlés volt, és az igazgató elvtársat képviselőnek jelölte a gyár. Ott beszélt egy kiküldött az érdemeiről. Akkor mondta ezt, amikor az életrajzát ismertette.

– Hja, Gyula bácsi – mondta akkor reggel az igazgató –, a kert! Persze, elhanyagolódott egy kicsit, hogy én mit kapok érte az asszonytól – és rákacsintott az öregre. – Hogy mennyit mondja nekem... így a kert, meg úgy. Majd csak megszán bennünket a kerületi tanács, aztán építet oda is valamit. Akkor majd beszélhet az asszony!

Gyula bácsinak eszébe jutott, hogy milyen szíves volt őhozzá az igazgató felesége. Ő bizony, ha alkalom lesz rá, felemlíti neki, hogy szívesen elmenne megmetszeni a fákat.

Mennyi almafát metszett ő már az életében. A magáét, mielőtt bevitte volna a csoportba, meg másnak is — napszámába.

Egy délután szívesen lemetszi ő.

Éppen befejezte az almafák metszését, amikor az igazgatót hazahozta a kocsí. Odajött ő is a fák alá.

— Mégis csak formásabbak most már — mondta neki.

— Csakugyan.

— Az a baj, az idén már nem fog teremni, későn történt a metszés. A termőrügy átment levélrügynék — magyarázta. — Tessék csak megnézni.

— Annyi baj legyen, Gyula bácsi.

Másnap a fák alját ásta fel. Aztán a bokrokat ritkította meg. A birsalmabokorból nem hagyott meg, csak egy szálát. Az jövőre meg fog erősödni, azután már terem.

Az igazgató felesége gyakran megnézte, mit csinál Gyula bácsi. Nagyon örült mindennek. Finom, kedves asszony volt. Legelőször nem tudta, hogy' szólítsa, aztán eszébe jutott, hogy az intéző úr feleségét úgy hívták, hogy nagyságos asszony. Az igazgató felesége is van olyan kedves és finom asszony, mint az volt. Így mondta neki egyszer, aztán máskor is.

Először a kisutakat tette rendbe, kikapálta a gyomot, felszaggatta a megkeményedett kavicsréteget. Aztán szerzett egy ollót, és megnyírta a bokrokat.

Kiment mindennap. Jól érezte magát. Kapálgatott, metszett, garaszolt, és újra elkezdett pipázni, mint otthon. Néha a nagyságos asszony beszólította, és a folyosón pálinkával kínálta meg. Elsején egy borítékot kapott; háromszáz forint volt benne. Nem tudta, elfogadja-e, vagy sem. De a nagyságos asszony azt mondta, ha nem fogadja el, többet ne jöjjön. Nagyon szeretett idejönni, inkább elfogadta, meg aztán úgy gondolta, meg is dolgozott érte, ez már nem olyan, mint a csomagszállítás volt.

Haza havonta egyszer járt. Az öregasszony csak nézett, hogy háromszázzal több a pénz. Most örült csak igazán, hogy az öreg mégis nekiindult, mert itt, a csoportban hét-nyolcszáz se nagyon jön össze havonta. Pedig hát micsoda munka ez itt a térszben, meg milyen az övé. Ül egész nap a portásfülkében. Nem is jön ő haza, míg nyugdíjba nem megy, jön a nyavalya.

A kertbe, ha akarja, mindennap ki se megy, csak akkor, ha kedve van, és mégis háromszáz. Pénz az... Igaz, a kiskert is úgy néz ki, hogy megbámulja, aki arra jár.

Egyszer itt a kertben beszélgetett az igazgatóval. Gyula bácsi megkérdezte, hogy mégis, mennyiért lehetett megvenni ezt a házat a kerttel. Mert ő nem tudja, hogy' vannak itt ezek a házak, bent mindig csak ezt beszélgetik a portán.

Azt mondta, nem vette ő ezt a házat, hanem kapta, de csak úgy, hogy lakjon benne, nem a sajátja az épület. Állami tulajdon, annak idején lett államosítva. Aztán arról beszélt, hogy neki ez járt. Kiutalták.

Gyula bácsi ezentúl is dolgozott a kertben. Az igazgatóék továbbra is nagyon szíves emberek voltak. A kert előző évi munkája igazán csak a második esztendőben látszott meg. Akkorra jöttek rendbe a fák. Most már megnézhetette mind egyiket akárki. Az idősebb fák törzseit megdörzsölte, megkaparta. Úgy nézett ki, mintha csemete korától egy kéz munkálta volna valamennyit.

Egy délután sok vendég jött az igazgatóékhoz. Bejárták a kertet lépésről lépésre, Gyula bácsinak ragyogott az arca.

Nem sietett akkor nap hazafelé, megvárta, míg elmennek a vendégek. Nem maradtak sokáig. Egy nagyságos asszony közülük elmenetelkor megszólította Gyula bácsit, hogy nem lenne-e kedve az ő kertjükbe is néha-néha bejárni, mert az is olyan, mint ez, amilyen volt két évvel ezelőtt.

Gyula bácsi eljárt, és onnan minden hónapban háromszázat kapott. Nyugodtan győzte a két telket is. Elég egy esztendőben rendbe tenni egyszer, aztán csak néha-néha kell közénézni a dolognak, olyan akkor az a kert, mint egy tisztára mosott üvegpohár. Akármék oldalról nézi az ember, mindenfelől ragyog.

Havonta hatszáz. Az öregasszony otthon alig hitte. Mert hatszáz forint mégis csak komoly pénz. Háromszáznak a duplája. Majdhogynem egy kis fizetés.

Mostanában meg már Gyula bácsi a kocsmába se jár, eltelik anélkül is az idő. Úgy szokta, hogy egyszer az igazgatóékhoz megy, máskor a barátjukhoz. Ott laknak azok is fent a hegyen, egy utcával arrébb. Az a ház még nagyobb, annak is van kis torony a tetején, ők is egyedül laknak. Velük még nem beszélgetett.

Nem érnek rá semmire, egy asszony jár be hozzájuk, az intéz mindent. A férj ott is mérnök, de még nagyobb ember az igazgatónál is, egy minisztériumban dolgozik.

Pontosan másodikán adják ők is a háromszázat egy borítékban.

Mindezt otthon elmondta Gyula bácsi az öregasszonynak. Amikor a fia otthon volt, neki is.

A Gyula bácsi fia iskolázott ember. A gimnázium után még felsőbb iskolába is járt. Szerencséje volt, hogy később született, ha negyvenöt előtt kellett volna neki iskolába járni, akkor ő is otthon lenne most a csoportba', vagy mehetne valamerre dolgozni, mint mások.

A gyereket ingyen taníttatták, mert nagyon jól fogott a feje. Itt tanult egy idő után Pesten, aztán hazakerült, a megyéhez. Fontos beosztást tölt be, hogy mi a neve annak, amit ő csinál, azt Gyula bácsi nem tudja megjegyezni, pedig már többször kérdezte.

Néha feljár a fia, de hát az öreget nem lehet megkeresni. Nem tudhatja, mikor van bent a gyárban, mikor az albérleten. Utánajárni meg nem ér rá, mert csak akkor jön fel, amikor sok itt a dolga. Akkor aztán van mi után fusson-lósson egész nap.

Olyankor szokott Gyula bácsi a fiával találkozni, amikor mindketten egyszerre mennek haza. Az elég ritka.

Mikor legutóbb otthon voltak, elmondta, hogy már két kertbe is jár, mégse' fáradt sose. Meg aztán másodikán kettő már a boríték, mindegyikben háromszáz-háromszáz.

— Csak nem cselédkedik ott, apám?! — mondta a fia indulatosan.

— Cselédkedik a fene! Elég volt nekem abból. Nem cselédkedek én, akkor megyek, amikor akarok, meg még ha ott vagyok is, akkor ülök, fekszek le a gyepre, amikor nekem tetszik. Dehogy cselédkedek!

— Na, ha nem megy többet, én odaadom magának minden hónapban azt a hatszáz forintot. De meg anélkül is meglenének. Nem tudom, miért kell maguknak még most is a pénzt ennyire hajhászni!

— Hát nekünk is csak meg kell valamiből élni — szólt közbe az anyja.

Többet nem beszéltek erről. Amúgy is ritkán találkoztak, egy évbe', két évbe' egyszer.

Dehogy is mondott volna ő le arról, hogy kijárjon a kertekbe.

A második kert még szebb lett, mint az igazgatóé. Vagy a talaj volt itt jobb, vagy a fák mégse voltak annyira elhanyagolva? Csak úgy rikitott a fű, a szilva-fák ága meg hamvaskék lett, mint ősszel maga a gyümölcs.

Az itteni nagyságos asszony sose hívta be, keveset volt itthon. Ezen a napon az ablakon szólt ki.

Persze, hogy odament.

Ott az előszobában egy csomó használt ruha volt. Néhány pár cipő is. A nagyságos asszony azt mondta, hogy ezzel Gyula bácsit ajándékozza meg. Dehogy akarta elfogadni, hiszen igazán meg van ő fizetve azzal a háromszáz forinttal. Ezek a ruhák meg cipők pénzt érnek, némelyik alig viseltes.

— De hát unja már őket a férjem — mondta a nagyságos asszony. Fogadja csak el, Gyula bácsi, egész nyugodtan.

— Sok lesz, nagyságos asszony — szabadkozott megint.

— Hát van otthon fia is, nem?

— Van... — felelte rá.

— Nahát akkor meg?... Elviheti ebben a táskában, de persze, a táskát majd vissza kell hozni.

Gyula bácsi az előszobában belerakta a ruhát, cipőt a táskába. Rakta, gyömszölte, alig fért bele. Már be akarta zárni, amikor nyílt a kertajtó. A nagyságos asszony férje jött, és néhány barátja. Jókedvűek voltak, nevettek. Már kívülről hallatszott a hangjuk.

Az egyik hang olyan ismerős volt neki.

Ahogy a vendégek végimentek a folyosón, Gyula bácsi a fal felé fordult. Aztán a vendégek közül valamelyik mintha egy pillanatra visszanézett volna az ajtóból, mielőtt belépett a nagyságos asszonyék szobájába.

Ő állt a fal előtt, háttal a folyosónak. Egészen közelről látta, hogy egy pók a falon egyenletesen mászik fölfelé. Nézte, megvárta, amíg felmegy egész a plafonig. Aztán csendesen, zaj nélkül kiosont az előszobából.